

Της Μαριάννας Μαστροσταμάτη

6.1 Αγροτική παραγωγή

Κύρια πηγή εισοδήματος σχεδόν όλων των κατοίκων ήταν η παραγωγή σταφίδας προς εξαγωγή στην κεντρική Ευρώπη.

Ο [Carl von Scherzer](#), πρόξενος της Αυστροουγγαρίας στη Σμύρνη γράφει το 1873 στο βιβλίο του ότι η ετήσια παραγωγή όλης της επαρχίας Τσεσμέ ήταν περίπου 14.500 τόνοι. Η εξαγωγή γινόταν στα λιμάνια της Τεργέστη, της Βρέμης, του Αμβούργου, της Μασσαλίας, του Κάρντιφ και του Άμστερνταμ. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι το 1922 δεν υπήρχε στα Αλάτσατα οικογένεια που να μην έχει έστω και ένα κτήμα με αμπέλι. Το εισόδημα από τη γεωργική αυτή παραγωγή ήταν για τους περισσότερους, ανεξαρτήτως επαγγελματικής δραστηριότητας, ο βασικός πόρος ζωής και σπάνια ο επικουρικός. Η οικονομική απόδοση της παραγωγής διέφερε ως προς την έκταση και τον αριθμό των κτημάτων των ιδιοκτητών. Εκτός από την αμπελοκομία για παραγωγή αποξηραμένων σταφυλιών (σταφίδα) η οποία αποτέλεσε παραδοσιακά τη σημαντικότερη παραγωγική δραστηριότητα, οι κάτοικοι ήδη από το 18ο αιώνα ασχολήθηκαν με την καλλιέργεια γλυκάνισου και από τον 19ο του καπνού και τη δενδροκαλλιέργεια της αμυγδαλιάς. Αξιοσημείωτη υπήρξε και η παραγωγή του ριζαριού. Ο αλατσατιανός κάμπος υπήρξε κέντρο μεγάλης παραγωγής του φυτού

[1]

.Η συλλογή των ριζών του φυτού «Ρουβία η βαφική» που δεν χρειαζόταν καλλιέργεια, αποτελούσε μια σεβαστή παραγωγή του τόπου με την οποία απασχολούνταν εργάτες για λογαριασμό μικροκτηματιών. Την παραγωγή διέθεταν εντός των ορίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και στις βιομηχανίες της Γερμανίας.

Η παραγωγή των υπολοίπων προϊόντων (κηπευτικά, τυροκομικά, όσπρια, ελιές, βαμβάκι, σιτάρι) ήταν μικρή, προοριζόταν κυρίως για την εξυπηρέτηση τοπικών αναγκών και σε ορισμένα γινόταν εισαγωγή και από τη Χίο όπως τα εσπεριδοειδή που δεν ευδοκίμοιαν στα Αλάτσατα. Τις ίδιες ανάγκες εξυπηρετούσε και η ημιοικόσιτη κτηνοτροφία. Εκτρέφονταν πρόβατα, κατσίκες και πουλερικά, χωρίς όμως να επαρκούν για τις τοπικές ανάγκες. Σημειώθηκε επίσης ανάπτυξη της αλιείας στην Αγριλιά που τροφοδοτούσε τα Αλάτσατα με αστακούς, χταπόδια, καλαμάρια και σουπιές. Τα ψάρια και τα οστρακόδερμα αποτέλεσαν από πολύ νωρίς σημαντικό στοιχείο της διατροφής των κατοίκων. Πρέπει ακόμη να αναφερθεί η παλιότερη παραγωγή αλατιού στις παρακείμενες αλυκές η οποία από το 19ο αιώνα εξέλιπε από φυσικές αιτίες. Η σηροτροφία άνθισε μέχρι το 19ο αιώνα που

ασθένεια πρόσβαλε τους μεταξοσκώληκες. Μία από τις συνοικίες της πόλης ονομαζόταν « Συκαμνιές » από τις πολλές μουριές (συκαμνιές) που είχαν φυτευτεί για αυτό το σκοπό.

6.2 Βιοτεχνική και βιομηχανική παραγωγή

Η επεξεργασία του σταφυλιού ως την τελική μορφή της σταφίδας συσκευασμένης σε ξύλινα κουτιά αποτέλεσε από νωρίς τη σημαντικότερη παραγωγική δραστηριότητα. Από τους εξαγωγείς ο Αριστοφάνης Κουτούγκος και μέλη της οικογένειας Σαβράμη που είχαν χώρους αποθήκευσης της σταφίδας στην Αγριλιά, εγκατέστησαν εκκαθαριστικές μηχανές που αφαιρούσε το τσάμπουρο, καθώς και κλιβάνους μέσα στους οποίους έπειτα από ειδική κατεργασία η σταφίδα έπαιρνε χρυσόξανθο χρώμα. Μετά την παλιννόστηση αναπτύχθηκε σταδιακά η καλλιέργεια και επεξεργασία του καπνού από τους Αλατσατιανούς που είχαν εγκατασταθεί στην περιοχή του Αγρινίου και ειδικεύτηκαν σ' αυτή. Το 1922 ήταν η χρονιά με την πιο αξιόλογη εσοδεία και αναμενόταν ότι ο καπνός θα αποτελούσε ένα σημαντικό προϊόν παραγωγής. Βιοτεχνίες που ανθούσαν και που δούλευαν όλο το χρόνο ήταν οι αλευρόμυλοι στις κορυφές των λόφων, που στόλιζαν χαρακτηριστικά την πόλη σε όλη την έκτασή της.

Μετά τον περιορισμό της οικιακής παραγωγής ρακιού από την Οθωμανική διοίκηση ιδρύθηκαν ποτοποιεία. Κατά την περίοδο 1920-1922 το καλύτερο ρακί το παρασκεύαζε ο Αντώνιος Μπατώλης και οι καταναλωτές του το ονόμαζαν « μπατωλίνη ». Λειτουργούσαν επίσης εργαστήρια βυρσοδεψίας, ειδών ένδυσης και υπόδησης, επιπλοποιίας, οπλοποιίας, πλινθοποιεία, ελαιοτριβεία, σιδηρουργίας, χαλκού και ορείχαλκου για τα σκεύη οικιακής χρήσης . Οι Ηπειρώτες της συνοικίας του Αρβανίτικου είχαν τα αρτοποιεία. Ξεχωριστή δραστηριότητα είχαν οι μοναχές του μοναστηριού του Αγ. Νικολάου στην κατασκευή χαλιών και υφασμάτων « αλατζά ». Μέλη των κατώτερων στρωμάτων, τέλος, ασχολούνταν με την υφαντουργία υπό τη μορφή οικοτεχνίας. Στην έξοδο της πόλης προς τα Λιτζια ιδρύθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα από τους Μιχ. Σταματάκη και Γεωργ. Αλεξανδρίδη η « φάμπρικα », αλευρόμυλος και ελαιοτριβείο που λειτουργούσαν με ατμό. Κατά την περίοδο 1920-1922 ο Ιωάννης Παπαζογλάκης εγκατέστησε αλευρόμυλο ντιζελοκίνητο.

6.3 Εμπόριο

Η σταφίδα ήταν το πλουτοφόρο προϊόν. Έλυne το οικονομικό πρόβλημα των μικροκτηματιών, εξασφάλιζε την οικονομική άνεση των μεγαλοκτηματιών και πλούτιζε τους σταφιδέμπορους. Στο εμπόριο της σταφίδας υπήρχε και η δραστηριότητα των « φατόρων »

δηλαδή των μεσαζόντων που αγόραζαν τη σταφίδα από τον παραγωγό για να την πουλήσουν στον μεγαλέμπορο. Ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα γίνονταν εξαγωγές σταφίδας από τον κάμπο των Αλατσάτων. Μεγάλη εξαγωγή γινόταν στην Κεντρική Ευρώπη, κυρίως χάρη στην απ' ευθείας ατμοπλοϊκή σύνδεση του Τσεσμέ με την Τεργέστη, με το αυστριακό πλοίο Λούδ. Σχετικά με την ποσότητα ο Κ. Βλάμος γράφει ότι, πριν το 1914, παραγόταν συνολικά στα Αλάτσατα 1.650 τόνοι σουλτανίνας, 900 τόνοι ροζακιάς, και 600 τόνοι μαύρης. Κατά τον [Carl von Scherzer](#) η ροζακιά εξαγόταν κατά $\frac{3}{4}$ στα λιμάνια του Αμβούργο, της Βρέμης, του Άμστερνταμ και της Τεργέστη και κατά το $\frac{1}{4}$ στην Αγγλία. Η σουλτανίνα στην Αγγλία και την Αυστρία και η μαύρη στη Γαλλία όπου τη χρησιμοποιούσαν στην οινοποιία. Στην πόλη δεν υπήρχε οργανωμένη θέση αγοράς. Τα μαγαζιά κάθε επαγγελματικής δραστηριότητας ήταν διάσπαρτα σε όλη την πόλη.

6.4 Τραπεζικό σύστημα

Η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε από το 1860 και η αποτροπή περιπτώσεων τοκογλυφίας κατά τον αναγκαστικό δανεισμό κατέστησαν απαραίτητη την παροχή υπηρεσιών τραπεζικού χαρακτήρα. Στα Αλάτσατα άνοιξε παράρτημα η Τουρκική Αγροτική Τράπεζα που εκτός των άλλων υπηρεσιών παρείχε στους κτηματίες δάνεια μέχρι του δεκάτου της πραγματικής αξίας των κτημάτων που τοποθετούνταν ως ενέχυρα [\[2\]](#)

Βιβλιογραφία -Κωνσταντίνος Ι. Γκαρμάτης - Μαριάννα Ν. Μαστροσταμάτη: "Μετά τα Αλάτσατα. Οι Αλατσατιανοί ανά τον κόσμο" Α' έκδοση: Σύλλογος Αλατσατιανών "Τα Εισόδια της Θεοτόκου", Αθήνα 2007, ISBN 978-960-87159-1-2 -Φάνης Ν. Κλεάνθης: ΑΛΑΤΣΑΤΑ Η ΧΑΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ Β' έκδοση: Σύλλογος Αλατσατιανών "Τα Εισόδια της Θεοτόκου", Αθήνα 2003
-Βλάμος Α. Κωνσταντίνος, Οικονόμος: ΤΑ ΑΛΑΤΣΑΤΑ ΤΗΣ ΙΩΝΙΚΗΣ Ή ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ 1640-1914, Α' έκδοση: Μιχ. Τριανταφύλλου, Θεσσαλονίκη 1946

[\[1\]](#) Carl von Scherzer « Smyrna », Βιέννη 1873

[\[2\]](#) Ελληνικός Οδηγός. Μικρασιατική Ελλάδα 1921.